

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו פרשת קדושים תשע"ט לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף צ"ז

דרשת פרקי אבות

להזהיר על זה, אלא יהא זהיר בהנהגתו שלא יוכל להגיע למצב שיעבור עונתו. והיינו להקדים לילך לישן בלילה, ולקום בבוקר במקום, שלא יבוא לידי כך שיעבור זמן עונת קריאת שמע ותפלה.

וגם נכלל בזה להיות זהיר באיכותה, שהקורא קריאת שמע ומדקדק באותיותיה מצננין לו גיהנם (ברכות טו:), ולקבל על עצמו עול מלכות שמים כראוי בכל לב. ועל דרך זה בתפלה, להתפלל בהשתפכות הנפש. וכבר סיפרתי מה ששמעתי פעם מחסיד אחד, כאשר היה בימי הקיץ במקום נופש, והאריך באמירת קריאת שמע. ושאל אותו אחד האם גם בביתו הוא מאריך כל כך. והשיב בצחות, חדא, בימים של נופש יש לי יותר פנאי, וכי בשביל שאי אפשר לי להאריך בשאר הימים, אני פטור מלדקדק באותיותיה על כל פנים בזמנים שאני פנוי. שנית, הלא בימי קיץ החום בוער כאש, ועולה אז על דעתי מה יהא עוד עם חום של הגיהנם, הנה יום בא בוער כתנור אש, על כן הנני נותן אז לב יותר לקרות קריאת שמע ולדקדק באותיותיה, לצנן קצת הגיהנם.

*

ואמר שוב ואל תהי רשע בפני עצמך, ויש לומר בהקדם לבאר הכתוב בתחלת פרשתנו, דבר אל עדת בני

במשנה (אבות ב-ג) רבי שמעון אומר הוי זהיר בקריאת שמע (ובתפלה). וכשאתה מתפלל, אל תעש תפלתך קבע, אלא רחמים ותחנונים לפני המקום ברוך הוא, שנאמר (יואל ב-ג) כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה. ואל תהי רשע בפני עצמך.

הנה במשנה לעיל (ב-ה) איתא, חמשה תלמידים היו לו לרבי יוחנן בן זכאי, והיה מונה שבחן, רבי שמעון בן נתנאל ירא חטא. וכמובן אין הכוונה כפשוטו שהיה נזהר ממעשה החטא עצמו, שמדה זו יש בכל אדם כשר, אלא שהיה עושה לעצמו גדרים וסייגים בדברים המותרים, שמא יבוא לידי חטא. והיה בורח מצ"ט שערי היתר כדי שלא יכשל בשער אחד של איסור. וכמו מי שירא מהאש, בורח ממנו גם כשעומד מרחוק. ולכן כאשר אמר להם רבם, צאו וראו איזהי דרך ישרה שידבק בה האדם, אמר רבי שמעון הרואה את הנולד, שמסתכל למרחוק שלא יגיע לו שום הפסד, ומתרחק מכל דבר שיש צל ספק שיגיע על ידו לחטא, שזה היה מדתו 'ירא חטא'.

ולכן היה רבי שמעון אומר, הוי זהיר בקריאת שמע, לקרותו בעונתו, וכן בתפלה, להתפלל כל תפלה ותפלה בעונתה (רע"ב). ואין הכוונה להזהיר שלא יעבור זמן קריאת שמע, שזהו מצות עשה מן התורה, ואין צריכין

כנגדם הוא איש פשוט מאד, ורחוק מלהיות מתואר בתואר קדוש.

ובבלי יקר (פ' עקב) כתב לפרש את הכתוב (דברים יטו) רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם, ויבחר בזרעם אחריהם בכם מכל העמים כיום הזה, ומלתם את ערלת לבבכם. דהנה האבות הקדושים היו ראויים בעצמם מצד מעשיהם הטובים, ולכן אמר רק באבותיך לבד חשק ה' בחשק ובאהבה גמורה, אבל לא בכם, אלא ויבחר בזרעם אחריהם מכל העמים, רצה לומר בערך העמים אתם נראים טובים, כי לשון בחירה שייך אפילו בדבר שאינו טוב מצד עצמו זולת שהוא טוב מזולתו, לפיכך אני מבקש מכם ומלתם את ערלת לבבכם וגו' כדי שתגיעו למדריגת אבותיכם ע"ש. ובקדושת יום טוב (לסוכות אות ב) כתב לפרש מה ששיבח בלעם את עם ישראל, הן עם לבדד ישכון (במדבר כג-ט), רצה לומר שמצד עצמם יש להם חשיבות, ובגויים לא יתחשב, בלי להעריך מעשיהם נגד האומות העולם ע"ש.

ומצינו בלוט שטען אל המלאכים, כשהייתי אצל אנשי סדום היה הקב"ה רואה מעשי ומעשה בני העיר והייתי נראה צדיק וכדאי להנצל, וכשאבא אצל צדיק אני כרשע. וכן אמרה הצרפתית לאליהו (מלכים א יז-יח) כי באת אלי להזכיר את עוני, עד שלא באת אצלי היה הקב"ה רואה מעשי ומעשה עמי ואני צדיקת ביניהם, ומשבאת אצלי לפי מעשיך אני רשעה ע"ש. (רש"י בראשית יט-ט).

וכמו כן מצינו בנח, שהתורה מעידה עליו, נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (בראשית ו-ב), ויש דורשין אותו לשבח ויש דורשין אותו לגנאי (סנהדרין קח). יש דורשין כי אמת שהיה צדיק, אבל רק 'בדורותיו', בייחס נגד דורו, שהשחית כל בשר דרכו על הארץ, ותמלא הארץ חמס, היה נח נחשב לצדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום. ויש דורשין לשבח, כי בעצם מעלתו לעצמו היה צדיק, ואילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר.

ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (יט-ב). ברש"י פרשה זו נאמרה בהקהל, דבר אל 'כל עדת' בני ישראל. ויש להבין למה הדגיש זאת כאן, שלימד פרשה זו בהקהל, יותר משאר חלקי התורה. גם יש להבין הלא ציווי זה נאמר כבר לישראל לעיל בפרשת שמיני, שאמר הכתוב (יא-מה), כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים, 'והייתם קדושים כי קדוש אני', ומה חידש לנו הכתוב כאן.

ונראה כי הנה עם ישראל מכונים בלשון חכמינו ז"ל 'ישראל קדושים הם' (שבת פו. פסחים פג. חולין ז). ויש להבין הלא 'קדוש' הוא תואר מופלג מאד, לומר על אדם שהוא קדוש, ואיך מכנה הכלל ישראל בשם קדושים, הלא ראה הקב"ה שצדיקים מועטים הם ועמד ושתלן בכל דור (וימא לח:), הרי כי רובם אינם צדיקים, ומכל שכן שאין לכנותם קדושים. שזהו התואר היותר מופלג, וכמו שאומרים (בתפלה), בפני ישרים תתרומם ובשפתי צדיקים תתברך ובלשון חסידים תתקדש ובקרב קדושים תתהלל. ודכירנא כד הוינא טליא, הייתי בביתו של הגה"צ מקראסנא זצ"ל, והיה מונח על השלחן ספר שקיבל במתנה מתלמידיו, והיה כתוב בו על השער כמה תוארים, וכדרך התלמידים שכותבים לרובם, וביניהם היה תואר 'הקדוש', והעביר עליו הגה"צ הנ"ל הקולמוס ומחקו, כי לא היה יכול לסבול שכתבו עליו תואר זה

אך הענין הוא, כי כאשר נעמיד גם יהודי פשוט נגד גוי, ולהעריכם זה כנגד זה, הרי הגוי במעשיו, ואיך הוא משתמש בעיניו, ואיך הם דיבורי פיו, כולו מלא טומאה ותועבה וזוהמא, ולעומת זה היהודי שהוא כל כך רחוק ממנו בכל בחינותיו, אין ספק שנוכל לתארו כקדוש נגד הגוי ההוא. ועל זה כווננו 'ישראל קדושים הם', שכאשר נערוך עם ישראל נגד שאר העמים, מי כעמך ישראל גוי קדוש. אבל אם נערוך אותו היהודי נגד צדיקים, שכל מעשיהם הם בקדושה, שאין מסיחין דעתם מבוראם, ואין מבזבזין רגע מזמנם לבטלה רק בתורה ותפלה ודברי קדושה וחסד, ודאי

ונראה דזהו הענין שאמר לו ה', כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה (א-ו). וברש"י ולא נאמר צדיק תמים, מכאן שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו (עירובין יח:). ע"כ. ולפי הנ"ל יש לומר דשניהם אמת, כי בהעריכו אותו נגד דורו, לא רק שהיה מתואר בתואר צדיק, אלא היה נחשב 'צדיק תמים'. אבל 'אותך' מצד מעלת עצמך, ראיתי 'צדיק' לפני, ולא הגיע לתואר צדיק תמים.

וביגד משה על פרקי אבות (א-ב), שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה, הוא היה אומר וכו'. דלכאורה מה בא ללמדנו בזה שהיה משירי כנסת הגדולה. אך בהיות שכינה לשמעון הכהן הגדול בתואר צדיק, הוסיף ואמר שהיה משירי כנסת הגדולה, וגם ביניהם בין שאר גדולי הדור היה נקרא בשם שמעון הצדיק ע"ש. (ועיין עוד בזה בכוכב מיעקב (הפטורה יתרו), הובא בויגד משה שם).

ושמעתי מכ"ק אבא מארי זצ"ל שסיפר, שבהיותו לומד אצל זקינו הגה"ק משאמלויא זצ"ל, היה פעם שם על שבת הגה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש זצ"ל, ונתכבד לדרוש. ואמר בענוות קדשו בפתיחת הדרשה שלו, שהוא אינו ראוי לעמוד לדרוש במקום שרב מפורסם גאון הדור הרב משאמלויא דורש דרשותיו בקדושה. והוסיף לומר אחר כך בזה הלשון, הגם שהוא אתנו פה בבית הכנסת, ואיך אוכל לומר בפניו שהוא גאון הדור, הלא אין אומרים שבחו של אדם בפניו, אלא מקצת שבחו. אך באמת זה הוא רק מקצת שבחו, כי חז"ל למדו זה מנח, שאמר ה' מקצת שבחו בפניו דכתיב כי אותך ראיתי צדיק לפני ע"כ. והוא פלא דאיך אפשר דאותך ראיתי צדיק לפני הוא מקצת שבחו, דלכאורה הוא שבח גדול ונורא מה שהקב"ה אומר בעצמו לאדם שהוא צדיק. אך באמת עם כל זה הווי רק מקצת שבחו, יען שהקב"ה הוסיף לומר 'בדור הזה', ועל ידי כך נעשה רק 'מקצת שבחו', כי לפי פחיתות ושפלות הדור, בקל אפשר להיות לעומתם בבחינת צדיק, ועל כן 'אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה' הווי רק מקצת שבחו עכ"ל. (והובא בהקדמת דרשות לחם שלמה אות כב).

ובאמת כן הוא בירידת הדורות הללו, שמכנים גדולי הדור בתואר גאונים, אשר גם התלמידי חכמים הגדולים בזמנינו רחוקים המה מחכמי הדור הקודמים, שזכרו בעל פה כל הש"ס כולו, ועל כל פנים רובו. ורק לפי ערך הדור השפל בזמנינו הם מתוארים כך. וכמו כן המתוארים כעת בתואר צדיקים או קדושים, כמה רחוקים הם ממעלתם של הצדיקים הקודמים, בקדושת אכילתם ושינתם ועינוי גופם וביטול ישותם. ורק לפי ערך ירידת הדור הם מתוארים כך, ולגבי הצדיקים הקודמים לא היו נחשבים לכולם.

ובהוספות לספר דברי יחזקאל (הליכות והלכות) כתוב, שאמר פעם, יש לי הרבה חומרות בנטילת ידיים, כיון שהתחלתי לקבל מכתבים אשר כותבים בהם עלי 'הרב הקדוש', ונפלאתי היאך ירהיבו לכתוב על אדם הרב הקדוש. ונתיישבתי כיון דכתיב (ויקרא כ-ו) והתקדשתם והייתם קדושים, ודרשו חז"ל (ברכות גג) והתקדשתם אלו מים ראשונים, והייתם קדושים אלו מים אחרונים ע"כ. ונמצא שהנוהר בנטילת ידיים נקרא קדוש, ולכן קבלתי על עצמי הרבה חומרות בנטילת ידיים ע"כ.

והיוצא לנו מזה כי יש שתי סוגים של קדושים, חדא, שהוא מצד מעשיו ומעלותיו ומדריגותיו נתעלה להיות מופרש מכל עניני עולם, להפוך החומר לצורה, ונעשה קדוש ופרוש. שנית, שהוא לעצמו אינו במעלה זו, אבל כשנעריכו נגד בני ישראל אחרים, ומכל שכן נגד מעשיהם של האומות, יחשב לקדוש. וכמו שפירשו, שעל זה אנו מתפללים, שלא יצטרכו עמך בית ישראל 'זה לזה', שלא נצטרך להצדיקו, שכאשר מעריכים אותו נגד אחרים הוא יוצא זכאי, ומכל שכן שלא יצטרכו להעריכו 'לעם אחר', שכנגד הגוי הוא נחשב לצדיק, אלא כל אחד יזכה למעלותיו מצד עצמו. (מובא בעשר אורות (ג-מד) בשם הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע).

ולכן בפרשת שמיני, שמוהיר לישראל שלא יטמאו עצמם במאכלות אסורות, ומסיים עלה, כי אני ה' המעלה

מתחלתו ומסופו, ויש שמתפללין ביחידות ולא באים לבית המדרש כלל, ויש שמחסירין ימים מתפלתם, ועל דרך זה בקביעות עתים לתורה, יש הרבה גרועים יותר ממנו, שקביעות עתם הוא רק למחצה לשליש ולרביע. אבל באמת אין זה משפט צדק, כי בבואו למעלה למשפט, לא יעמידו אותו יחד עם אחרים, שיוכל לערוך עצמו כנגדם, אלא כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, יחידי לעצמו, בלי כחל ושרק.

ובספר תפלה למשה מהרה"ק מסאמבור זי"ע (פ' פקודי) כתוב, שמעתי מרבי מלובלין, פעם אחת בסעודת שבת אחר המוציא השפיל והקטין עצמו עד למאוד שאינו צדיק. ואני השפל אמרתי למקורבי, אני כאשר בדעתי רוצה לשבע שרבי הוא צדיק גמור, והגיעו הדברים אליו. ואמר לי יודע אני שמאה בני אדם היו נשבעים בעדי שאני טוב, אך בעולם עליון לא ישאלו רק אותי בעצמי ואצטרך להגיד האמת. ואני השפל עמדתי על רגלי והעזתי פני ואמרתי, רבי רבי עולם עליון הוא עלמא דקשוט, שם יאמר רבי האמת שהוא צדיק. ונח מעט והשיב בענותנותו, איני בטוח יותר, רק כשיבא משפטי לפני בורא כל עולמים בעצמו, מחמת שהוא רחום ירחם עלי, אך לא לפני בית דין שלמעלה שלא יוותרו עכ"ל.

ולכן הזהיר התנא שיהא האדם זהיר במעשיו לקיים מצות ה' בכל פרטיה, ולא תעריך עצמך נגד רשעים אחרים או נגד גויי הארץ, שכנגדם תחשב לצדיק, כי הדין למעלה יהיה רק כאשר תעמוד לעצמך. 'ואל תהי רשע בפני עצמך', שלא די שלא תהא רשע כאשר תעמוד עם גויי הארץ, או שאר פחותים, אלא כשתעמוד 'בפני עצמך' גם כן 'אל תהי רשע'.

*

והנה ברע"ב מביא פירושו של הרמב"ם, ואל תהי רשע בפני עצמך, כלומר לא תחזיק עצמך כרשע, שמתוך כך אתה יוצא לתרבות רעה לגמרי. וזה לשון הרמב"ם,

אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים, והייתם קדושים כי קדוש אני. הרי קדושה זו מעלה קטנה, שלא נתנהג כמו יושבי מצרים, ולכן העליתי אתכם משם. והרי זה מזהיר רק שדי להיות קדושים בהעריך אותנו נגדם, וזהו תחלת בחינת קדושה המתבקשת גם מאדם פשוט. אמנם פרשה זו בהקדלה נאמרה, כאשר עומדים ביחד משה ואהרן והשבעים זקנים והנשיאים, שגם כאשר אתה עומד בתוך הכלל ישראל, שיש ביניהם הרבה בני מעלה, גם אז אני מצוה אותך 'קדושים תהיו', שתהא בולט הקדושה שלך גם אז, ולא רק כאשר נעריך אותך נגד מצרים, 'כי קדוש אני ה' אלקיכם', שקדושתו אינו רק בערך של אחרים, אלא קדושה עצמית, וכן תהיו גם אתם קדושים, קדושה מצד עצמו.

*

והנה איתא במשנה (ראש השנה טז.) בראש השנה כל ברואי עולם עוברין לפניו כבני מרון, ופירשו (שם יח.) כבני אמרנא, או כמעלות בית מרון, או כחיילות של בית דוד. והיינו שכל אחד עומד לדין יחידי לבדו, שאין עומדים שם אחרים בסביבתו כאשר דנים אותו. ונראה בטעם הדבר, כי אם בשעת המשפט יעמוד האדם בסביבה של אנשים צדיקים, יתכן שלגביהם יהיה נחשב כרשע, כיון שאינו מופלג בצדקתו כמותם, וכמו שאמרה הצרפתית לאליהו, משבאת אצלי לפי מעשיך אני רשעה. וכמו כן להיפוך כאשר יעמוד בדין בסביבה של רשעים, יתכן שיחשב לגביהם כצדיק, אף על פי שלאמיתו אין זה מדריגתו. וכמו שאמר לוט, שהקב"ה ראה מעשיו ומעשה בני העיר סדום, והייתי נראה צדיק. על כן כולם עוברין לפניו כבני מרון, עומד יחידי, כדי לדון אותו לאמיתו כמות שהוא, עד כמה קיים מצות התורה, ובאיזה אופן קיימו, ובוזה תהא הדין משפט צדק.

וכמו כן כאשר האדם עושה חשבון הנפש לעצמו, יתכן שיצדיק את מעשיו, כאשר יעריך עצמו נגד אחרים הגרועים ממנו, ויחשיב עצמו לצדיק. ולדוגמא, כאשר יעשה חשבון לנפשו על תפלתו באיזה מדריגה הוא עומד, יעריך עצמו לצדיק, הלא יש כמה שחוטפין התפלה, ומחסירין

כשיחשוב אדם עצמו חסר ופחות, לא יגדל בעיניו חסרון שיעשהו ע"כ. וברבינו יונה הוסיף, וגם לא יהיה צדיק בפני עצמו, כמו שאמרו (נדה ל:). משביעין את הולד במעי אמו, אפילו כל העולם אומרים שאתה צדיק תהיה בעיניך כרשע. ולא רשע ממש, אלא יהיה בעיני עצמו מחצה חייב ומחצה זכאי, אם עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו לכף זכות, עשה עבירה אחת אוי לו שהכריע עצמו לכף חובה ע"כ.

ויש לומר בזה עוד, ומתחלה נקדים לבאר מה שאמר המשורר (תהלים קיד-ג) הים ראה וינס וגו', מה לך הים כי תנוס וגו', מלפני אדון חולי ארץ מלפני אלוה-ה יעקב. ובמדרש הים ראה, מה ראה, ארונו של יוסף ראה. ולכאורה אין לזה שום רמז, שסתם הכתוב הים ראה, ומהיכי תיתי שכוונתו על ארונו של יוסף.

ונראה על פי מה שכתוב באמונת עתיך (פ' ויחי) לפרש הפסוק, ושכבתי עם אבותי וגו' וקברתי בקבורתם. ויאמר אנכי אעשה כדברך (מזל). ובדעת זקנים מבעלי התוספות הביא מדרש וזה לשונו, אנכי אעשה כדברך, כשם שאתה מצוני, כך אני מצוה לאחי בשעת מיתתי להעלותי מכאן. וכן מצינו שאמר לאחיו פקד יפקוד וגו' והעליתם את עצמותי מזה (נבכד) ע"כ. והדבר קשה לכאורה, שהרי אין זה מן הנימוס והכבוד הראוי לאביו, שבשעה שאביו מצוה מחמת מיתה ומבקש על עצמו שלא יקברוהו במצרים, יענהו בנו שלא כענין, שגם הוא יצוה על עצמו, וכאילו פונה לצרכיו טרם שיענה על דברי אביו. וגם לא השיב כלום על בקשת האב, רק אמר אנכי אעשה כדברך.

וכתב לפרש עם מה שאמרו חז"ל (נדה לא.) שלשה שותפין הן באדם, הקב"ה אביו ואמו. ואיתא שם, שהנשמה היא חלק הקב"ה, העצמות הם מהאב, והבשר הוא מהאם. והעצמות של האדם, חלקו שקיבל מאביו, נשאר בהם רושם החיים של האב, ובזה הבן המשך מהאב והוא כרעא דאבוה, (כמבואר בעיני נחלות, עיין תורה תמימה במדבר כ"ז אות ט"ו). ובזה מובן שיוסף בהתמסרותו ואהבתו העצומה לאביו,

השיב לו אנכי אעשה כדברך, וגם אני אקבר בארץ הקודש. כלומר לא די שאקיים בקשתך שלא לקבור אותך באדמת מצרים, אלא אקיימנו בהידור נוסף, שאני בהיותי כרעא דאבוהי והמשך ממך, אקפיד שגם אני יעלו את עצמותי מזה, מפני שקבורת עצמותי בארץ ישראל הם השלמה וחלק מקבורת אבי. ולכן דייק יוסף באמרו לאחיו והעליתם את 'עצמותי' דייקא, מפני שרק העצמות הם השלמת קבורת יעקב, ולא הקפיד על יתר גופו, כי כל ישעו וחפצו היה רק לקיים צוואת אביו. ובהשיבו כך אל אביו, אין לך קורת רוח וכיבוד לאביו יותר מזה, עיין שם עוד מה שהאריך בזה (ועיין שמן ראש ח"א השלם פ' קרח רנה.).

ואם כן עצמותיו של האדם הוא חלקו של אביו, ובו נשאר כחו וקוטטא דחיותא של האב. וממילא בעצמות יוסף מונח חלק מאביו יעקב, וכאשר רואים ארונו של יוסף, רואין בעצמותיו את יעקב אבינו. ומעתה כיון שהים השיב שנס מלפני אלוה-ה יעקב, על כרחך מה שאמר מתחלה הים ראה וינס, קאי שראה את יעקב, והיכן ראה אותו, אלא ארונו של יוסף ראה, ובעצמות יוסף יש כחו של יעקב, ולכן וינס.

והנה חייב אדם להסתכל תמיד על מעשה אבותיו ולהעריך עבודתו נגד עבודתם הרוממה, ולומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי (תנא דבי אליהו רבה פרק כה), ואז נדע איך רחוקים אנו מעבודה אמיתית ליוצרנו. וכמו שפירשו (בנוסח הירודי) אבל אנחנו ואבותינו חטאנו, אם נעריך מעשינו נגד מעשה אבותינו, אז נראה כי חטאנו.

וידוע המעשה מהרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע, שבימי נעוריו למד עם חבר ממשפחה פשוטה, וכשנתפרסם לאדמו"ר, בא אותו חבר אליו לבקרו, והרה"ק מראפשיץ כיבדו ביותר, והזמינו לסעוד עמו ביחד פת שחרית אחר התפלה. תוך שהשתעשעו בדברי תורה, שאל אותו חבירו מהו תועלת היחוס לעבודת ה' (כידוע שהרה"ק מראפשיץ היה יחסן גדול), הלא התורה אינה ירושה, וכל מי שרוצה ליטול יבא ויטול. אמר לו הרה"ק מראפשיץ בצחות,

חייב ומחצה זכאי, ולהזהר בכל פעולה שעושה, שמכריע עצמו לכף חובה או לכף זכות.

*

או יש לומר על פי מה שכתוב באור החיים הק' בפרשתנו, קדושים תהיו וגו', איש אמו ואביו תיראו (יט-ב), וזה לשונו, טעם סמיכות מצוה זו למצות קדושים, נתכוון לרמז גם כן גדר לעריות, והוא על דרך מאמרם ז"ל (סוטה לו): שדרשו בפסוק ויפוזו זרועי ידיו מידי אביר יעקב וגו' (בראשית מט-כד), כי כשתקפתו אשת פוטיפר ליוסף ותקפו יצרו נודמנה לו דיוקן אביו ואמר לו וכו', מיד ויפוזו זרועי וגו'. ושמעתי משם אנשי אמת, כי דיוקן האב תגביר כח הקדושה בבן, ותמנעהו מבוא אל התיעוב. והוא אומר סמוך למצות העריות אמו ואביו תיראו, ולזה מי שתקפו יצרו יצייר בין עיניו יולדיו ויהיה לו למשיב נפש ע"כ.

ושמעתי בשם הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע ששאל אותו חסיד, כי אביו היה איש פשוט מאד, אם יש ענין בציור דיוקנו של אביו. והשיב שכל זמן שהאב הוא שומר שבת, יש בו סגולה זו ע"כ. [ונתעוררתי דלכן סיים כאן הכתוב, ואת שבתותי תשמרו, דהא דיצייר איש אמו ואביו, היינו כל זמן שהם שומרי שבת]. ועל כן הזהיר התנא ואל תהי רשע', והעצה לזה הוא 'בפני עצמך', שתצייר דיוקנו של פני אביר, שממנו נתהוו עצמותיך, ואז תוכל להתגבר על יצרך שלא תהא רשע.

הכוס הקטנה של יין שרף שרגילין לשתות אחר התפלה, היא המפרידה בינינו. וביאר דבריו, מסתמא גם אתה קם באשמורת הבוקר לתורה ולעבודה, לסידור תיקון חצות, ולימוד שיעור במשניות וגמרא עם פירוש תוספות וזוהר וכדומה, ואחר כך ההכנה להתפלה והתפלה עצמה. אחר עבודה כזו שהיא בנעימות קדושה, מחצות הלילה ועד הבוקר, עולה מסתמא על דעתך כי זכאי אתה כבר לטעום כוס יין שרף לפת שחרית, לחזק הלב, וכמובן שהוא משיבת הנפש וטעים לחיך. לעומת זאת אני אחר התפלה מעלה על דעתי כיצד היתה עבודת אבותי בקדושה ובטהרה, והנני מעריכו לעומת עבודתי, איך יונעם לנפשי הכוס יין שרף, ביודעי כמה רחוק מעשי ממעשי אבותי, ומוכרח אנכי למלאות את הכוס מקודם בדמעות עיני עכדה"ק (הובא בערוגת הבושם פ' עקב).

והנה גופו של אדם נקרא 'עצמו', וכתוב בספר השרשים להרד"ק (אות עצם), שזהו מפני שעצמות האדם הם חוזק גופו ומעמידו, על כן נקרא הגוף בתואר 'עצם' ע"ש. ומעתה כאשר יסתכל האדם ויתבונן במעשה אבותיו, שכלול הם בעצמותיו, יתכן שישבר רוחו בתוכו, כמה רחוקים אנו מדרכי אבותינו בתורה ויראה ועבודתם בתמימות נפלאה, ויחשיב עצמו כרשע. על כן הזהירו התנא ואל תהי רשע בפני 'עצמך', כאשר תסתכל על העצמות שלך, ששורשו הם מאביר, איך היו הם עובדים את ה', לא תדין עצמך לרשע, אלא תהא תמיד בעיניך כבינוני, מחצה

סעודה שלישית

ולדבקה בו (דברים יא-כב), וברש"י הוא רחום ואתה תהא רחום, הוא גומל חסדים ואתה גומל חסדים ע"כ. לכן מוטל גם עלינו להיות קדושים, כי קדוש אני ה'. ומה גם שמוטל עלינו ובו תדבק, וחולין וקודש אינם מודבקים יחד, ורק כאשר קדושים תהיו, אז תוכלו להיות דבוקים בה'.

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (יד-ב). באור החיים הק' דקדק, צריך לדעת מה נתינת טעם הוא זה, וכי יתחייב הדבר ליציר כפיו להדמות לקונו, והלא הרבה הדרגות ישנם באלקי ישראל ואינם מושגים בישראל וכו' ע"ש. ובפשטות הכוונה, כי מצווין אנו ללכת בכל דרכיו

ועוד כי תעודת ישראל בעולם הוא לפאר ולרומם את שם ה' תמיד. והנה אין חשיבות לשבח ותהלה הבא מאנשים פחותים, ועל דרך משל, כי לא יגיע פאר לאדם, כאשר ילדים קטנים יפארוהו. וכמו כן לבן מלך לא נחשב פאר רק כאשר בני המלוכה יפארוהו, ולא פשוטי עם. ועל דרך זה הילול חכמים אין לה חשיבות כשבא מאנשים כסילים. ועל כן אנו אומרים (בתפלת ראש השנה) נאה לקדוש פאר מקדושים, שרק כאשר הפאר להקב"ה בא מקדושים אז זה נאה לקדוש. ועל כן קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם, ורק אם תהיו קדושים יהיה נאה הפאר לקדוש ה'.

*

אז יש לומר עוד, ומתחלה נבאר מה דאיתא במדרש (ויק"ר יד-א) אחר וקדם צרתי (תהלים קל"ח-ח), אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית, ואם לאו, אומרים לו, יתוש קדמך, שלשול קדמך ע"כ. ויש להבין הלא לאמיתו נברא האדם ביום השישי אחר כל הבריאה, ואיך אם זכה אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית.

ונראה בהקדם לבאר מה ששאל המשורר, מה לך הים כי תנוס, הירדן תסוב לאחור (תהלים קיד-ה). ומשיב מלפני אדון חולי ארץ, מלפני אלוה-ה יעקב. ויש להבין אריכות הלשון, והוי ליה למימר שנס מלפני ה' שנתגלה אז על הים. ויש לומר הכוונה, דאיתא במדרש (שמו"ר כא-ז) כיון שהלך משה לקרוע את הים לא קיבל עליו להקרע, אמר לו הים מפניך אני נקרע, אני גדול ממך, שאני נבראתי בשלישי ואת נבראת בששי. כיון ששמע משה כך, הלך ואמר להקב"ה אין הים רוצה להקרע. מה עשה הקב"ה, נתן ימינו על ימינו של משה שנאמר (ישעיה סג-ב) מוליך לימין משה וגו'. מיד ראה להקב"ה וברח שנאמר הים ראה וינס ע"כ. ולכאורה במה נדחה טענתו של הים שהוא קשיש ממשה.

גם לבאר מה דאיתא בגמרא (חולין ז.) דרבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויין, פגע ביה בגינאי נהרא, אמר ליה גינאי חלוק לי מימך ואעבור בך. אמר ליה אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני, אתה ספק

עושה ספק אי אתה עושה, אני ודאי עושה. אמר ליה אם אי אתה חולק גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם, חלק ליה ע"כ. ולכאורה למה לא טען גם נהר גינאי כמו שטען הים למשה, אני גדול ממך שנבראתי בשלישי, הלא זו טענה נכונה, וכאן לא נתן ה' יד ימינו על רבי פנחס בן יאיר.

ונראה הכוונה, דהנה גוף האדם הוא מורכב מגוף ונשמה יחד, וכמו שפירש ברמ"א (או"ח סימן ו') כוונת הברכה ומפליא לעשות, ששומר רוח האדם בקרבו, וקושר דבר רוחני בדבר גשמי. והכל הוא על ידי שהוא רופא כל בשר, כי אז האדם בקו הבריאות, ונשמתו משתמרת בקרבו ע"כ. והנה כח זה בא להאדם, כמו שאמר הכתוב (בראשית ב-ז) ויפח באפיו נשמת חיים, ויהי האדם לנפש חיה. ומבואר בלקוטי אמרים להתניא (פרק ב) דחוץ מנפש הבהמית שנכנסה באדם בלידתו, יש לישראל עוד נפש שנית, שהוא חלק אלוה-ה ממעל ממש (לא רק על דרך גזמא), דמאן דנפח מתוכיה נפח, פירוש מתוכיותו ומפנימיותו, שתוכיות ופנימיות החיות שבאדם מוציא בנפיתו בכח, כך כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו וחכמתו יתברך וכו' ע"ש. ובאגרת התשובה (פרק ד) ביאר זאת יותר, וכתב דזהו שנאמר (דברים לב-ט) כי חלק הוי"ה עמו, חלק משם הוי"ה יתברך ע"ש.

ואם כן הן אמת, שמצד הגוף האדם נברא אחר כל הבריאה ביום השישי, והים גדול וקשיש מהאדם, מכל מקום בכל אדם יש בתוכו נפש חלק אלוה-ה ממעל ממש המחיהו, וחלק זה היא עיקרו של האדם, והרי הוא חלק כביכול מהבורא שקדמה לכל הבריאה, שאין ראשון לראשיתו. ולכן כאשר הים טען למשה אני גדול ממך, נתן ה' ימינו על ימינו של משה, להורות כי ידו של משה הוא ידו של הקב"ה כביכול, כי בתוכו יש רוח שנפח ה' מתוכיותו לתוכו, והוא קדם להמים, ומיד ראה הים וברח.

וזהו ששואל להים, מה לך הים כי תנוס, הלא יש לך טענה צודקת, אני גדול ממך, שאני נבראתי בשלישי ואתה נבראת בששי. על זה משיב מלפני אדון חולי ארץ, שבמשה יש רוח מהאדון כביכול, שזה קדמה מלפני שחולי

כלול מן כל העולם כולו ומן כל ברואי העולם (ועיין בזה בארוכה באהל יעקב פ' בראשית, ובאבן שלמה שם אות י"ז).

ובאבן שלמה (פ' תוריע אות ו) פירש בזה מה שאמרו (אבות ה-ב) הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים. דלכאורה איך נוכל לומר להאדם להיות גבור כארי או קל כנשר, הלא אף אם ירצה וישתדל בכל כוחו אי אפשר לו להיות כארי או כנמר. וזהו כמתנה על מנת שתעלה לרקייע, ואיך דיברו חז"ל בדברי גוזמא והבאי. אך הכוונה היא, שלא יאמר האדם היאך יכולים לבקש ממני להיות לי מדת העזות וגבורה והקלות לעבודת השי"ת, הלא האדם הוא חלוש בטבעו מכל ברואי עולם ואין בו מדות הללו כלל. אבל באמת זה אינו, כי כל הבעלי חיים נתנו בו בבריאתו מכוחם ומדותיהם, הנמר נתן להאדם מדת העזות, והארי נתן לו גבורה, הנשר נתן לו קלות, והצבי נתן בו מדת הריצה, ואם כן יש בכל אדם ממדות הללו. ובמה שניתן לו בטבעו ממדות הללו הוא צריך לאמץ עצמו ולגבר חיילים להשתמש בהם לשמים. ועל כן הוא מזהיר להאדם, הוי עז כנמר שנתן לך מדה זו, וכן תהיה גבור כארי שנתן בך מדת הגבורה, וכן כולם ודפח"ח. ובבית הלחמי (פ' בראשית) פירש, מנשרים קלו ומאריות גברו לעשות רצון קונם וחפץ צורם (בתפלת אב הרחמים), והיינו כי מן הנשרים לקחו מדת הקלות, ומהאריות לקחו מדת הגבורה, לעשות רצון קונם וחפץ צורם ע"ש. (ועיין שמן ראש ח"א השלם פ' תרומה ססג).

ועל דרך זו היא בענין הקדושה שמתבקשת מהאדם קדושים תהיו, שלא יוכל האדם להתאנות ולטעון, כי זה מעלה הרבה יותר מכחות בני אדם, ואין באפשרותו להתנהג ככה להיות פרוש, ולקדש עצמו גם במותר לו. על כן סיים הכתוב 'כי קדוש אני ה' אלקיכם', הלא אני הוא קדוש, ואני נפחתי בך נשמת חיים, ויש בתוך נפשך חלק אלוהי ממעל ממש, וחלק ה' עמו, וזה הוא הנותן לך כח לעשות חיל, להתרומם מהבלי ותענוגי עולם להיות קדוש.

ארץ, כי חלק ה' עמו ממש, וקודשא בריך הוא וישראל חד הוא (זוה"ק ח"ג עג), אם כן שורשן של ישראל קדמה להים. ומלפני אלוהי יעקב, חלק האלקי שיש בכל איש ישראלי, שזה קדמה להים, ולכן הים ראה וינס.

ומעתה מיושב שפיר למה לא טען הנהר גינאי טענה זו, דבמה שנתן ה' ימינו על ימינו של משה, הראה ה' לדעת, כי בכל אחד מישראל יש בו חלק אלוהי ממעל ממש, והוא קשיש הרבה מהמים, וממילא הכיר שאין בזה שום טענה. אך טענתו היה כי הוא ודאי עושה רצון ה', ורבי פנחס בן יאיר הוי ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי.

ולכן שפיר אמר הכתוב 'אחור וקדם צרתני', שיצירת האדם מורכב מגוף שהוא 'אחור' למעשה בראשית, אבל יש בו נשמת חיים, חלק אלוהי ממעל, שהוא 'קדם' לכל הנמצאים. ואם זכה אדם להגביר נשמתו על גופו, אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית, שמצד נשמתו הוא קדם. אבל אם לא זכה, שתאוות גופו הגבירו על נשמתו, וגופו נעשה אצלו עיקר, אז הוא אחור לכל הבריאה, שמצד הגוף יתוש קדמך שלשול קדמך.

*

והנה בבריאת האדם נאמר (בראשית א-כז) נעשה אדם, ועיין ברש"י דהוי ליה למימר 'אעשה' אדם ע"ש. ואיתא בזוהר הק' (ח"ג רלח:), דבתר דאשלומי לעבידתייהו כל אומן ואומן, אמר להם קוב"ה אומנותא חדא אית לי למיעבד דיהיה שותפות לכולנא, אתחברא כולא כחדא למיעבד ביה כל אחד ואחד מחולקא דיליה, ואנא אשתתף עמכון למיהב מחולקא דילי, והיינו נעשה אדם ע"כ. והיינו שהקב"ה אמר לכל מעשה בראשית שכל אחד יתן מכוחו לבריאת האדם, ובו יהיה חלק וכח מכל הבריאה. והאדם כלול מכל הברואים שבעולם, וכולם נתנו מכוחם וחלקם להאדם, ועל כן נקרא האדם עולם קטן (אבות דרבי נתן לא-ב), לפי שהוא

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' נתן בנימין וועקסלער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' שמואל גאנו הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' יצחק גראסבערג הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב	מוה"ר ר' ברוך הערשקא הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בנו למזל טוב	לעילוי נשמת הר"ר דוד אלהן ב"ר שמשון הלוי ע"ה האפפמאן נפטר י"ז אייר - ת.נ.צ.ב.ה.
--	---	---	--	---